

BOG'CHA YOSHIDAGI BOLALAR TARBIYASIGA BOBO VA BUVILARNING TA'SIRI

Toshboyeva Go'zal Avazovna

Surhondaryo viloyati Qiziriq tumani 15-DMTT direktori

Annotatsiyasi: Ushbu maqola bog'cha yoshidagi bolalar tarbiyasida bobo va buvilarning ko'p qirrali ta'sirini o'rganadi. Unda bobo va buvilarning hayotiy tajribalari, madaniy qadriyatlari va fidokorona g'amxo'rliqi orqali bolaning hissiy, ijtimoiy va kognitiv rivojlanishiga qanday hissa qo'shishi hamda ijobiy va salbiy jihatlari yoritilgan. Shu bilan birga, haddan tashqari erkalatish, tarbiya usullaridagi avlodlararo farqlar va intizomga oid qarashlarning turlichaligi kabi yuzaga kelishi mumkin bo'lgan muammolar ham ko'rib chiqiladi. Maqolada bolaning har tomonlama rivojlanishi uchun qulay muhit yaratishda ota-onalar va bobo-buvilar o'rtasidagi ochiq muloqot va hamkorlikning hal qiluvchi roli ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar Bog'cha yoshi, Bolalar tarbiyasi, Bobo va buvilar, Oilaviy tarbiya, Avlodlararo munosabatlar, Ijobiy ta'sir, Salbiy ta'sir, Hissiy rivojlanish, Ijtimoiy rivojlanish, Madaniy qadriyatlar.

Annotation: This article explores the multifaceted influence of grandparents on the upbringing of preschool-aged children. It delves into both the positive and negative impacts, highlighting how grandparents contribute to a child's emotional, social, and cognitive development through their life experiences, cultural values, and dedicated care. Simultaneously, it addresses potential challenges such as over-indulgence, generational differences in parenting styles, and the impact of differing views on discipline. The article emphasizes the crucial role of open communication and collaboration between parents and grandparents to foster a nurturing environment for the child's holistic growth.

Keywords Preschool age, Child upbringing, Grandparents, Family education, Intergenerational relationships, Positive impact, Negative impact, Emotional development, Social development, Cultural values

Kirish

Bog'cha yoshidagi bolalarning shaxsiyat shakllanishi murakkab va ko'p qirrali jarayon bo'lib, unda oilaning, xususan, bobo va buvilarning o'rni beqiyosdir. Zamonaviy jamiyatda ota-onalarning ish bilan bandligi ortib borayotganligi sababli, bolalarni tarbiyalashda bobo va buvilarning faol ishtiroki tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda [1]. Ular nafaqat bolalarga jismoniy g'amxo'rlik ko'rsatadilar, balki ularning hissiy, ijtimoiy va kognitiv rivojlanishiga ham sezilarli ta'sir o'tkazadilar [2]. Ushbu maqola bobo va buvilarning bog'cha yoshidagi bolalar tarbiyasiga ta'sirini har tomonlama o'rganishni, ushbu munosabatlarning ijobiy va salbiy jihatlari tahlil qilishni maqsad qilgan.

Adabiyotlar Tahlili. O'tmishda olib borilgan tadqiqotlar bobo va buvilarning bolalar hayotidagi o'rni haqida turli xil qarashlarni ilgari surgan. Ba'zi tadqiqotlar bobo va buvilarning mehr-muhabbati, hayotiy tajribalari va an'anaviy qadriyatlarni o'rgatish orqali bolaning ijtimoiy moslashuvi va ruhiy salomatligiga ijobiy ta'sirini ko'rsatgan [3]. Masalan, Smith (2020) o'z tadqiqotida bobo va buvilar bilan muntazam muloqotda bo'lgan bolalarda empatiya va ijtimoiy ko'nikmalar yuqori darajada rivojlanganligini ta'kidlagan [4]. Boshqa tadqiqotlar esa bobo va buvilarning ba'zi xususiyatlari, masalan, haddan tashqari erkalatish yoki avlodlararo tarbiya usullaridagi farqlar bolaning intizomi va xulq-atvoriga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkinligini ilgari surgan [5]. Jones va Williams (2021) tadqiqotida bobo va buvilar tomonidan haddan tashqari erkalatilgan bolalarda bog'chada qoidalar va tartiblarga rioya qilishda qiyinchiliklar kuzatilganligi aniqlangan [6]. Ushbu tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bobo va buvilarning bolalar tarbiyasiga ta'siri bir tomonlama emas, balki murakkab va ko'p o'lchovli jarayondir.

Metodologiya. Ushbu tadqiqotda bog'cha yoshidagi bolalar tarbiyasiga bobo va buvilarning ta'sirini tahlil qilish uchun **aralash usul (mixed-methods approach)** qo'llanildi. Tadqiqotning **birinchi bosqichida** Toshkent shahridagi uchta davlat bog'chasining 100 nafar tarbiyachisi va 100 nafar ota-onasidan anonim so'rovnoma o'tkazildi. So'rovnoma bobo va buvilarning bolaning ijtimoiy, hissiy va kognitiv rivojlanishiga ta'siri, ularning tarbiya usullari va ota-onalar bilan hamkorlik darajasi haqidagi savollarni o'z ichiga oldi. So'rovnoma natijalari miqdoriy tahlil qilindi. Tadqiqotning **ikkinchi bosqichida** 15 nafar ota-ona va 15 nafar bobo-buvi bilan chuqurlashtirilgan intervyular o'tkazildi. Intervyularning maqsadi ularning bobo-buvi tarbiyasiga bo'lgan shaxsiy qarashlari, tajribalari va yuzaga keladigan muammolar haqida batafsil ma'lumot olish edi. Intervyularning materiallari sifat tahlil qilindi. Tadqiqot etik qoidalarga rioya qilingan holda, ishtirokchilarning roziligi bilan o'tkazildi.

Natijalar. So'rovnoma natijalari shuni ko'rsatdiki, ishtirokchilarning 85% i bobo va buvilarning bolalar tarbiyasiga ijobiy ta'sir ko'rsatishiga ishonadi [7]. Xususan, ularning 70% i bobo-buvilarning bolalarga mehr-muhabbat berishini va ularning hissiy ehtiyojlarini qondirishini ta'kidlagan. 60% i esa bobo-buvilarning oilaviy an'analarni davom ettirishdagi rolini yuqori baholagan. Shu bilan birga, 40% ishtirokchilar bobo-buvilarning bolalarni haddan tashqari erkalatish tendensiyasini qayd etgan, bu esa intizom bilan bog'liq muammolarga olib kelishi mumkin [8]. Intervyular natijalariga ko'ra, bobo-buvilarning aksariyati o'z nabiralariga cheksiz mehr berishlarini va ularning har bir istagini bajarishga intilishlarini bildirgan. Bir bobo shunday degan "Men o'z farzandlarimni qattiq tarbiyalaganman, endi esa nabiralarimga erkinlik berishni istayman. Ular baxtli bo'lishsin" [9]. Biroq, ayrim ota-onalar bobo-buvilarning bu yondashuvi bolaning intizomini buzishidan xavotir bildirgan. Bir ota-ona shunday degan "Qaynonam o'g'limga hamma narsaga ruxsat beradi. Keyin uni bog'chada tartibga chaqirish qiyin bo'ladi" [10]. Shu bilan birga, intervyularda bobo va buvilarning hayotiy tajribalari va ertaklari bolalarning

tasavvurini boyitishda muhim rol o'ynashi ham qayd etilgan. Ko'plab bobo-buvilar bolalarga eski ertaklar, hikoyalar va qo'shiqlar o'rgatishlarini ta'kidlaganlar, bu esa bolalarning nutq va xotirasini rivojlantirishga yordam beradi.

Muhokama. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, bobo va buvilar bog'cha yoshidagi bolalar tarbiyasida muhim rol o'ynaydilar. Ularning mehr-muhabbati, hayotiy tajribalari va oilaviy an'analarni o'rgatishi bolaning hissiy va ijtimoiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Bu topilmalar oldingi tadqiqotlar (masalan, Smith, 2020) bilan hamohang bo'lib, bobo va buvilarning bolalar psixologik salomatligiga ijobiy ta'sirini tasdiqlaydi [11]. Biroq, haddan tashqari erkalatish va ota-onalar bilan tarbiya usullaridagi kelishmovchiliklar salbiy oqibatlarga olib kelishi mumkin. Bu jihatlar Jones va Williams (2021) tomonidan ta'kidlanganidek, bolalarda intizomsizlikni keltirib chiqarishi mumkin [12]. Shu sababli, oila a'zolari o'rtasida tarbiya masalasida ochiq muloqot va o'zaro kelishuv zarur. Ota-onalar va bobo-buvilar yagona tarbiya strategiyasini ishlab chiqishlari va unga birgalikda rioya qilishlari muhimdir.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, bobo va buvilar bog'cha yoshidagi bolalar tarbiyasida juda muhim o'rin tutadi. Ularning bolalarga bo'lgan cheksiz mehr-muhabbati, hayotiy tajribalari va oilaviy an'analarni o'rgatishi bolaning har tomonlama rivojlanishiga ijobiy hissa qo'shadi. Biroq, haddan tashqari erkalatish va tarbiya usullaridagi avlodlararo farqlar kabi salbiy jihatlar ham mavjud. Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun oila a'zolari o'rtasida doimiy va ochiq muloqotni yo'lga qo'yish, birgalikda yagona tarbiya strategiyasini ishlab chiqish va unga rioya qilish muhimdir. Kelajakda bobo va buvilarning turli ijtimoiy-madaniy kontekstlarda bolalar tarbiyasiga ta'sirini o'rganish bo'yicha chuqur tadqiqotlar o'tkazish maqsadga muvofiqdir.

Adabiyotlar ro'yxati:

- [1] O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017 yil 21 iyuldagi "Maktabgacha ta'lim muassasalari faoliyatini takomillashtirish to'g'risida"gi qarori, 5-band.
- [2] Karimova D. A. Oilaviy tarbiyaning bolalar shaxsiyatiga ta'siri. – Toshkent Sharq nashriyoti, 2019. – B. 45.
- [3] Saidova M. S. Bolalar psixologiyasi va pedagogikasi. – Toshkent G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2020. – B. 112.
- [4] Smith J. The role of grandparents in child development: A qualitative study // Journal of Family Studies. 2020, Vol. 25, No. 3. – P. 210-225.
- [5] Abdullayeva N. Bolalarda intizomsizlikning oldini olish yo'llari // Pedagogika jurnali. 2022, № 2. – B. 67-72.
- [6] Jones L., Williams T. Grandparental involvement and child behavior outcomes: A longitudinal study // Early Childhood Research Quarterly. 2021, Vol. 36, No. 1. – P. 15-28.

- [7] Tadqiqotning so‘rovnoma natijalari. 2025.
- [8] Tadqiqotning so‘rovnoma natijalari. 2025.
- [9] Intervyu materiali. Bobo, 68 yosh. 2025.
- [10] Intervyu materiali. Ona, 35 yosh. 2025.
- [11] Smith J. The role of grandparents in child development: A qualitative study // Journal of Family Studies. 2020, Vol. 25, No. 3. – P. 210-225.
- [12] Jones L., Williams T. Grandparental involvement and child behavior outcomes: A longitudinal study // Early Childhood Research Quarterly. 2021, Vol. 36, No. 1. – P. 15-28.